

Türkiye Ekonomisinde Muhtemel Gelişmeler

Fatih Özatay

TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi
ve TEPAV

22 Kasım 2006

Plan

- Geçmişe kısa bir bakış
- Durum
- Bazı yapısal sorunlar
- Nasıl bir politika tepkisi?
- Senaryolar

Enflasyon ve Büyüme

1970-1979 1980-1989 1990-1999

Enflasyon

Ortalama	27,6	46,0	70,0
Belirsizlik katsayısı	0,8	0,4	0,3

Büyüme

Ortalama	4,8	4,3	3,9
Belirsizlik katsayısı	0,7	0,8	1,5

Faiz Haddi ve Kur

1970-1979 1980-1989 1990-1999

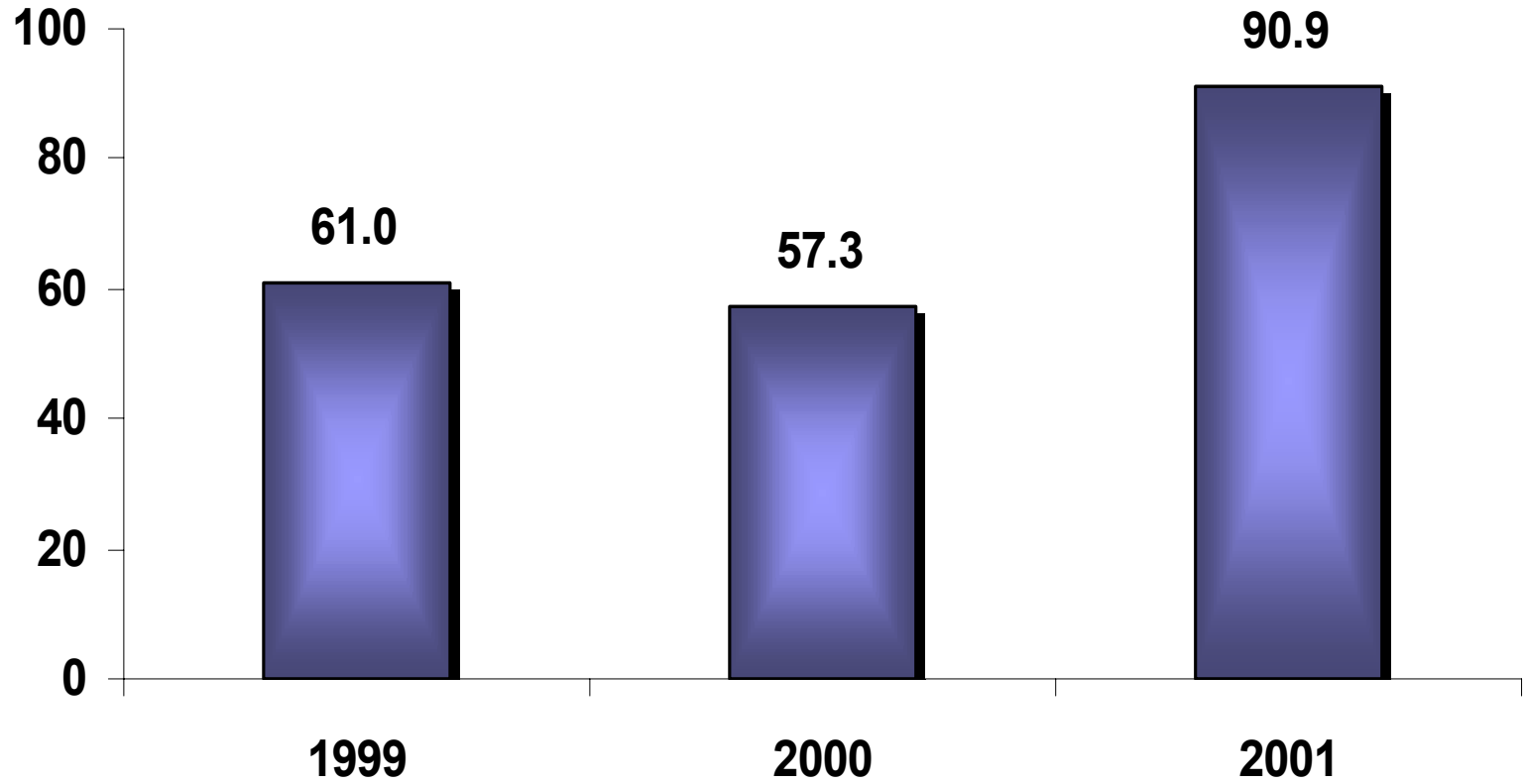
Faiz

Ortalama	10	39,2	75,3
Belirsizlik katsayısı	0,2	0,4	0,6

Kur (TL/\$)

Ortalama	17	657	100,814
Belirsizlik katsayısı	0,4	1,0	1,3

Net kamu borcu / GSYİH

- Real faiz haddi çok yüksekti

24 % Mayıs 2001

34 % Aralık 2001

- 2001'de rekor daralma 2001:

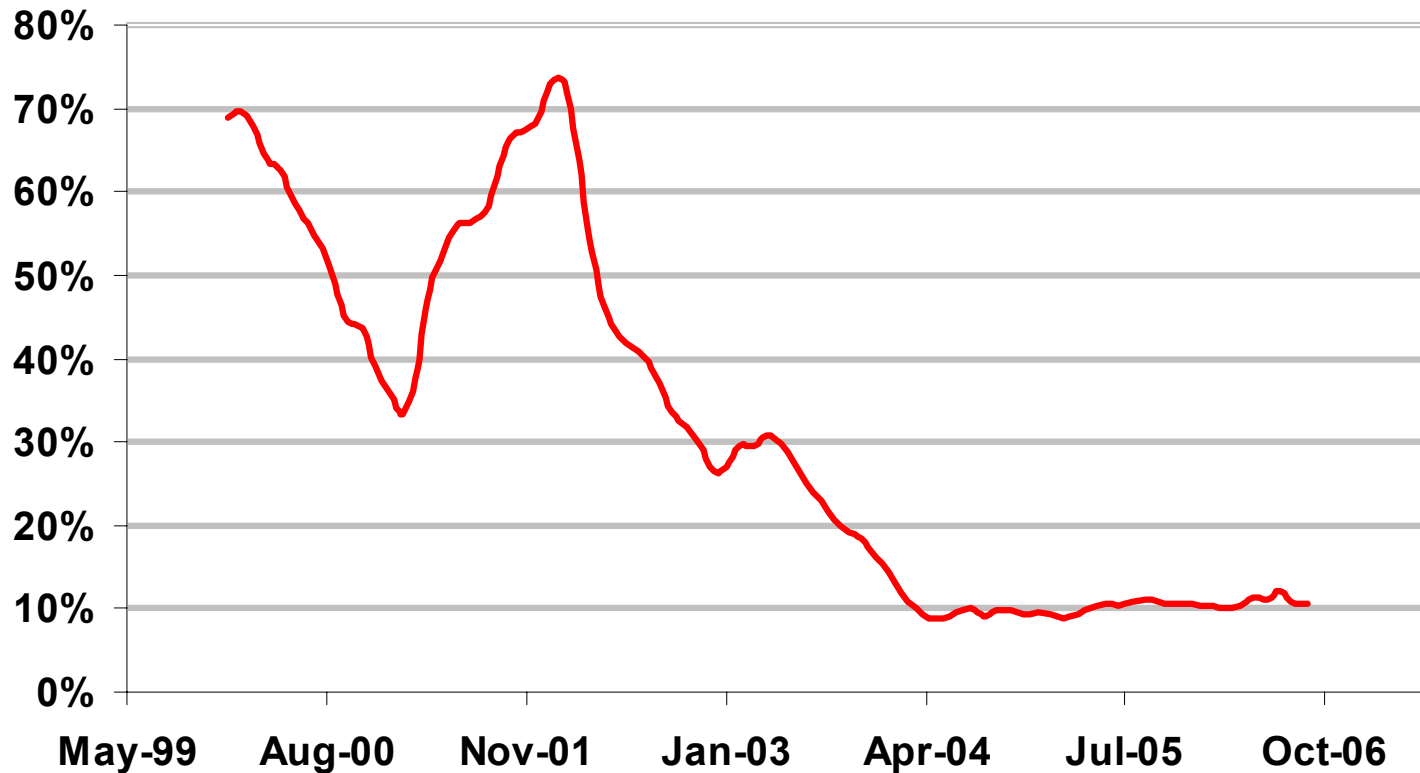
-7.5 % (GSYİH)

-9.5 % (GSMH)

Olumlu gelişmeler (1)

■ Enflasyonda düşüş

2000-2006 Yearly Consumer Prices Inflation

Olumlu gelişmeler (2)

- 2002'den bu yana yüksek büyüme hızı
- Ortalama büyüme hızları;

→ 2002-2005 → 7.8%

→ 2006 Q1 → 6.5%

→ 2006 Q2 → 7.5%

Olumlu gelişmeler (3)

■ Düşen kamu borcu / GSYİH

→ 2001.9 : %105

→ 2004.12: %74

→ 2005.12: %68

→ 2006.6: %67

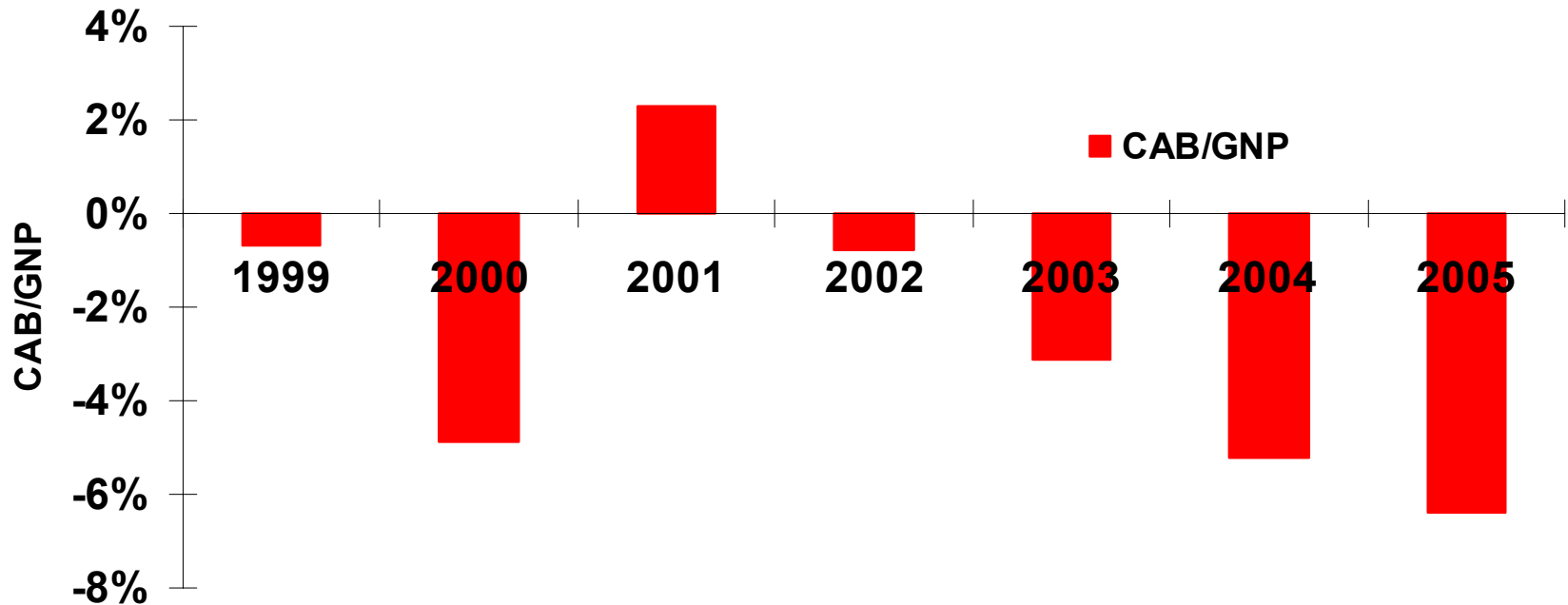
Azalan kırılmalıklar

- Bankacılık sektörü reformu
- Bağımsız merkez bankası
- Özelleştirme
- Artan verimlilik
- Sosyal güvenlik reformu
- Yatırım ortamında iyileşme

Problemler...

■ Cari açık

Current account balance

Problemler...

■ Yüksek işsizlik

→ 2001 M6 → 6.7%

→ 2002 M6 → 9.3%

→ 2003 M9 → 10%

→ 2004 M9 → 9.3%

→ 2005 M9 → 9.2%

→ 2006 M9 → 8.8%

Problemler...

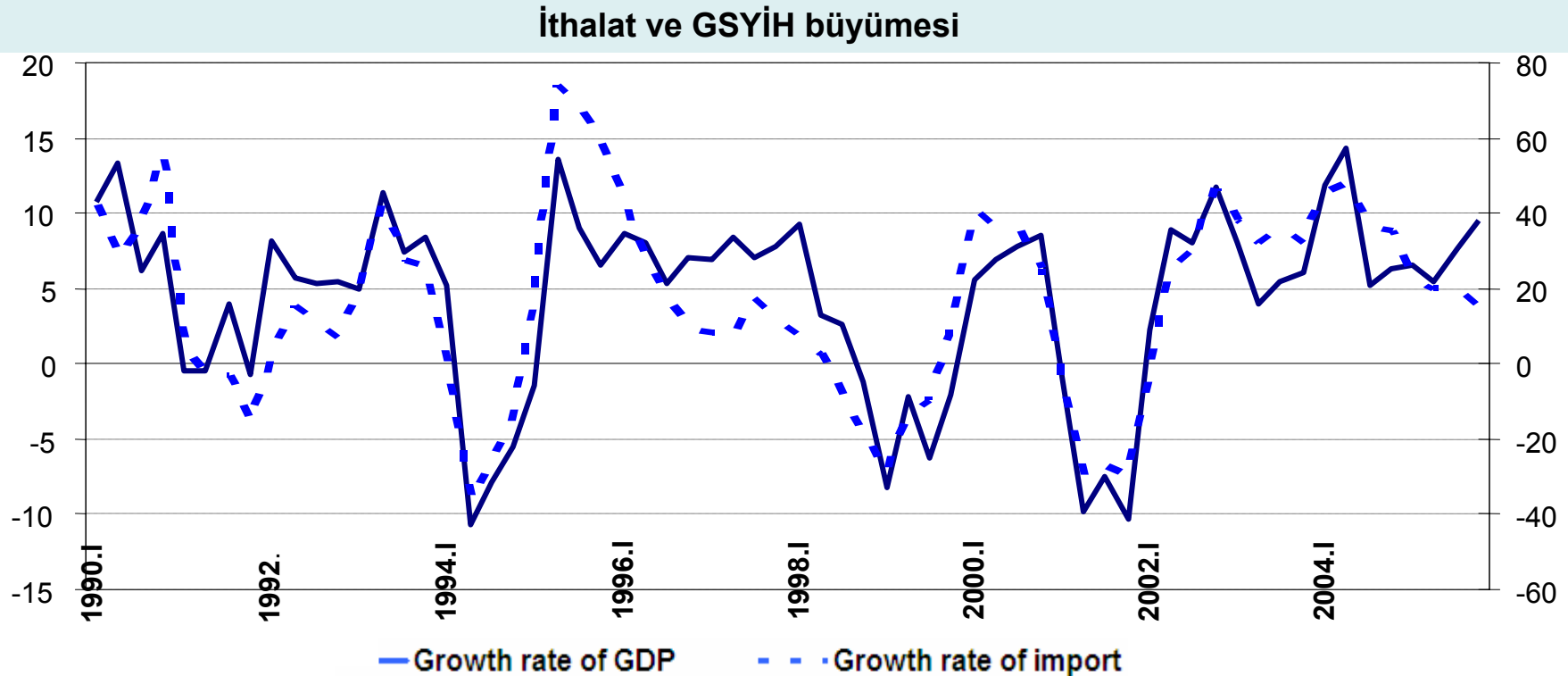
- Şirketler kesiminde kırılگانlıklar artıyor mu?
  - Açık pozisyon?

Riskler...

- 2007'de iki seçim
- Küresel dengesizlikler
  - Yurt dışı faiz hadleri?
  - Yabancı yatırımcıların risk alma iştahları?
- AB ile ilişkiler

Bazı yapısal sorunlar (1)

■ Büyüme hızı ve cari işlemler açığı ilişkisi

Bazı yapısal sorunlar (2)

- Hızla büyüyen sektörler diğerlerinden daha fazla ithal girdi kullanıyor

Sektörler	İthalat Gereği	Ortalama Büyüme (2002-2005) (%)
Büro Muhasebe ve Bilgi İşleme Makineleri İmalatı	%34	37
Radyo,TV Haberleşme Cihazları İmalatı	%43	27
Tıbbi, Hassas ve Optik Alet, Saat İmalatı	%37	15
Deriden İşlenmiş Bavul, Çanta vb. İmalatı	%23	1
Tekstil Ürünleri İmalatı	%20	0
Tütün Ürünleri İmalatı	%14	0

Bazı yapısal sorunlar (3)

- AB süreci rayında giderse cari işlemler açığı hep olacak,
  - Yeni üye ülkelerde benzeri yaşandı
  - *Sermaye girişi -> Değerlenme -> Cari açık*
(*Faiz düzeyinden bağımsız*)

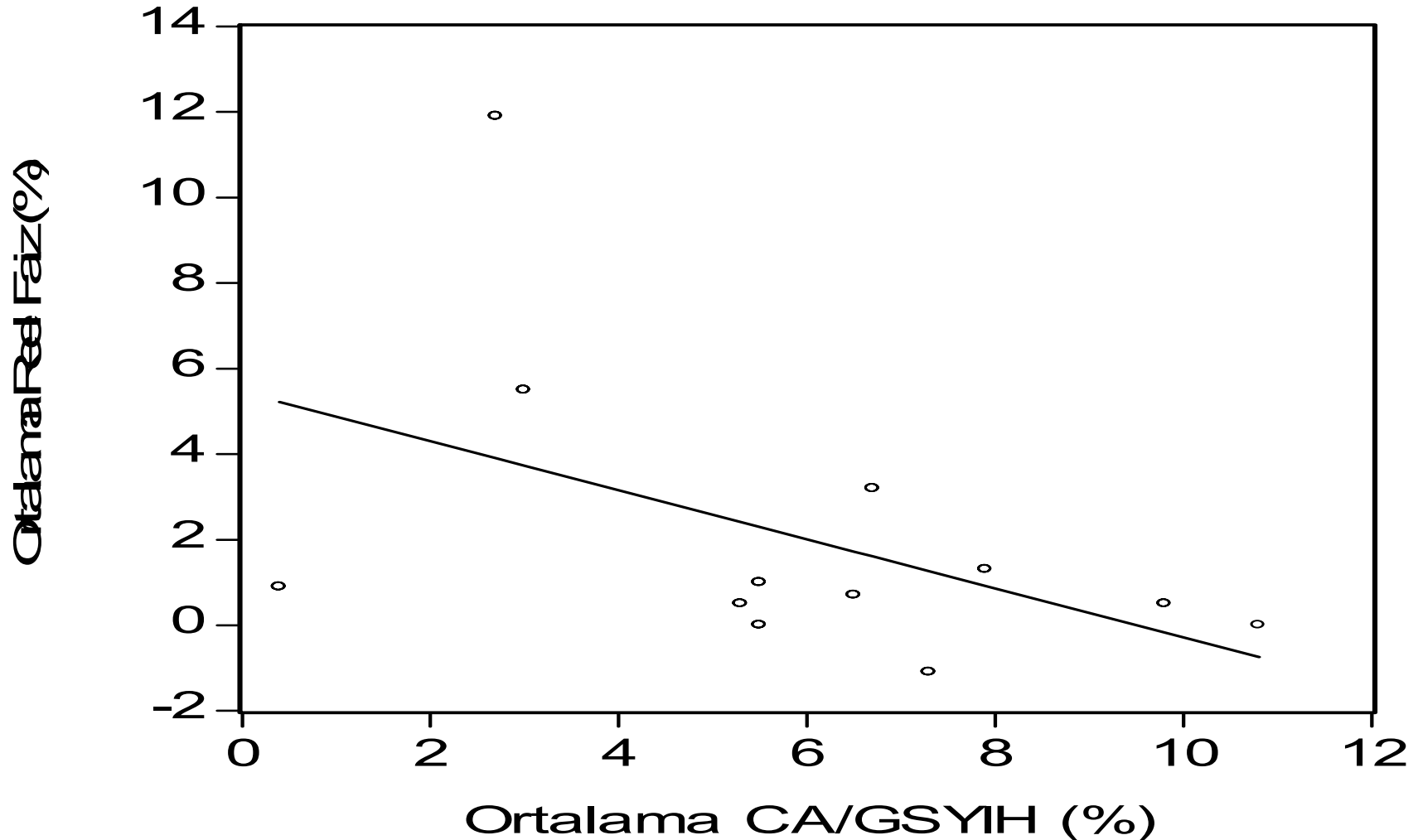
AB'ye yeni üye olan ülkelerde...

		2001	2002	2003	2004	2005	Ort.
Estonya	CA	6,0	12,3	13,2	12,7	9,9	10,8
	RF	-0,5	0,3	1,6	-0,5	-1,7	-0,1
Letonya	CA	9,6	7,7	8,2	12,6	11,1	9,8
	RF	4,3	2,4	0,9	-1,9	-3,4	0,5
Romanya	CA	5,5	3,3	5,7	7,5	7,9	6,0
	RF	0,4	-2,2	5,2	4,6	-1,4	1,3
Bulgaristan	CA	6,2	4,4	9,3	7,5	9,0	7,3
	RF	-2,0	-0,9	1,4	-2,4	-1,6	-1,1
Macaristan	CA	3,4	4,0	9,0	8,8	8,4	6,7
	RF	0,5	3,0	7,4	2,5	2,3	3,2
Litvanya	CA	4,8	5,3	6,9	8,0	7,4	6,5
	RF	4,6	3,4	4,1	1,5	-0,3	2,7

AB'ye yeni üye olan ülkelerde...

		2001	2002	2003	2004	2005	Ort.
Slovakya	CA	8,5	8,1	0,9	3,4	6,6	5,5
	RF	0,6	4,3	-2,1	-2,6	0,1	0,1
Hırvatistan	CA	3,7	7,2	7,2	4,8	4,8	5,5
	RF	-1,3	-0,1	3,6	1,4	1,2	1,0
Çek Cum.	CA	5,7	6,4	6,2	5,2	2,9	5,3
	RF	0,0	0,9	1,9	-0,3	0,1	0,5
Polonya	CA	2,9	2,6	2,2	4,2	3,2	3,0
	RF	10,0	7,0	4,9	2,6	3,1	5,5
Türkiye	CA	-2,3	0,8	3,4	5,2	6,4	2,7
	RF	19,6	10,1	11,0	11,9	6,7	11,9
Slovenya	CA	-0,2	-1,7	0,4	2,0	1,6	0,4
	RF	0,3	0,5	1,1	1,0	1,5	0,9

AB'ye yeni üye olan ülkelerde...

Bazı yapısal sorunlar (4)

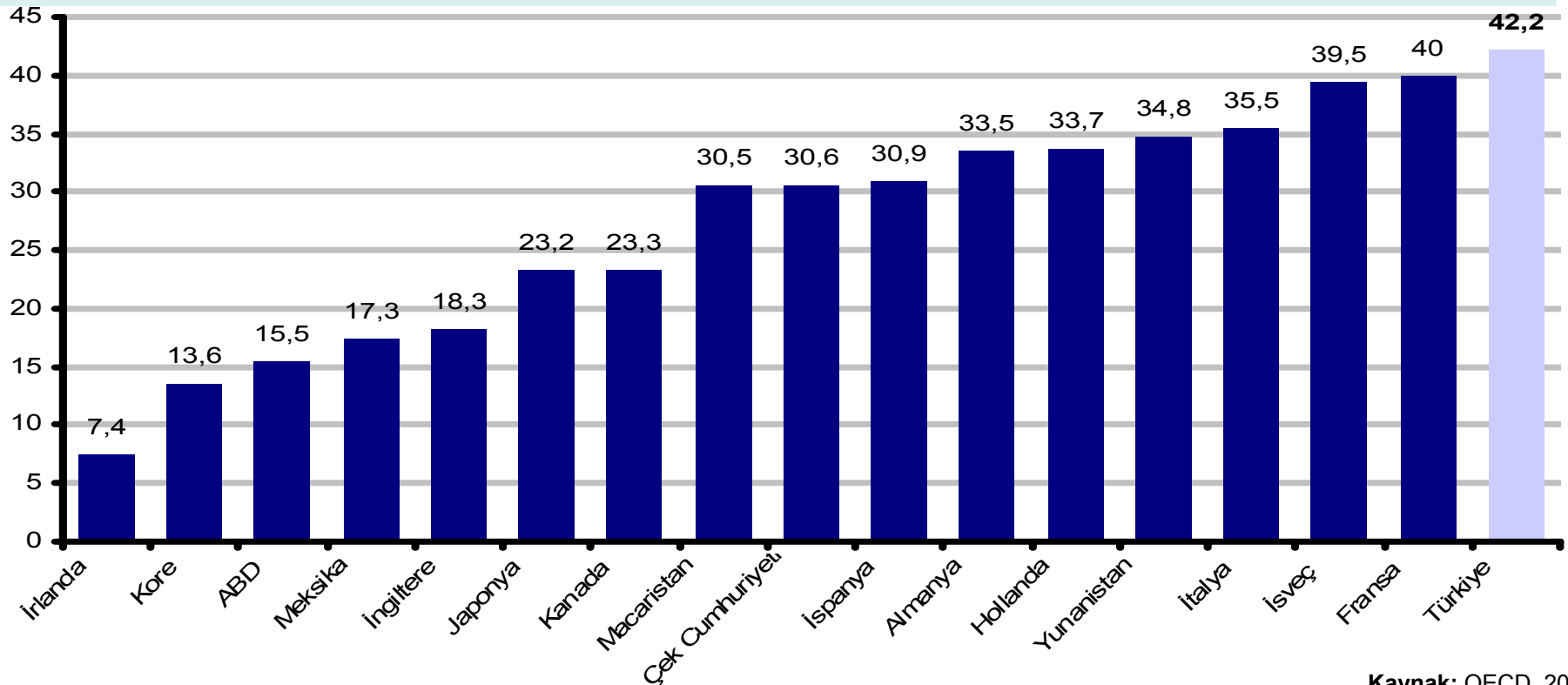
- Sürdürülebilir büyüme hızımızı artırmamız gerekiyor

Varsayılan büyüme	Kişi başına düşen milli gelir (AB-25 ortalamasının %'si) (2003 fiyatlarıyla)	
	2004	2015
5%	29.1	38.1
6%	29.1	50.1
3.5 - 4%	29.1	30.1

Mikro engeller de var... (1)

- Net Asgari Ücret: 380 YTL.
- İşverene Maliyeti: 645 YTL.
- Vergi Yüğü: 265 YTL (%42)

OECD Ülkelerinde İstihdam Vergilerinin Yüğü

Şaka değil Türkiye gerçeği

GEBZE'DEKİ Fabrikamız için cilacı ustaları, kalfaları ve çirakları aranmaktadır. **SSK + Servis + Yatak + Yemek**
0.216.326 43 29

MOBİLYA imalatında vasıfsız eleman 0.312.350 20 14

MOBİLYACI elemanlar alınacaktır 0.312.319 66 59

Şirket açma ve kapama, 2004

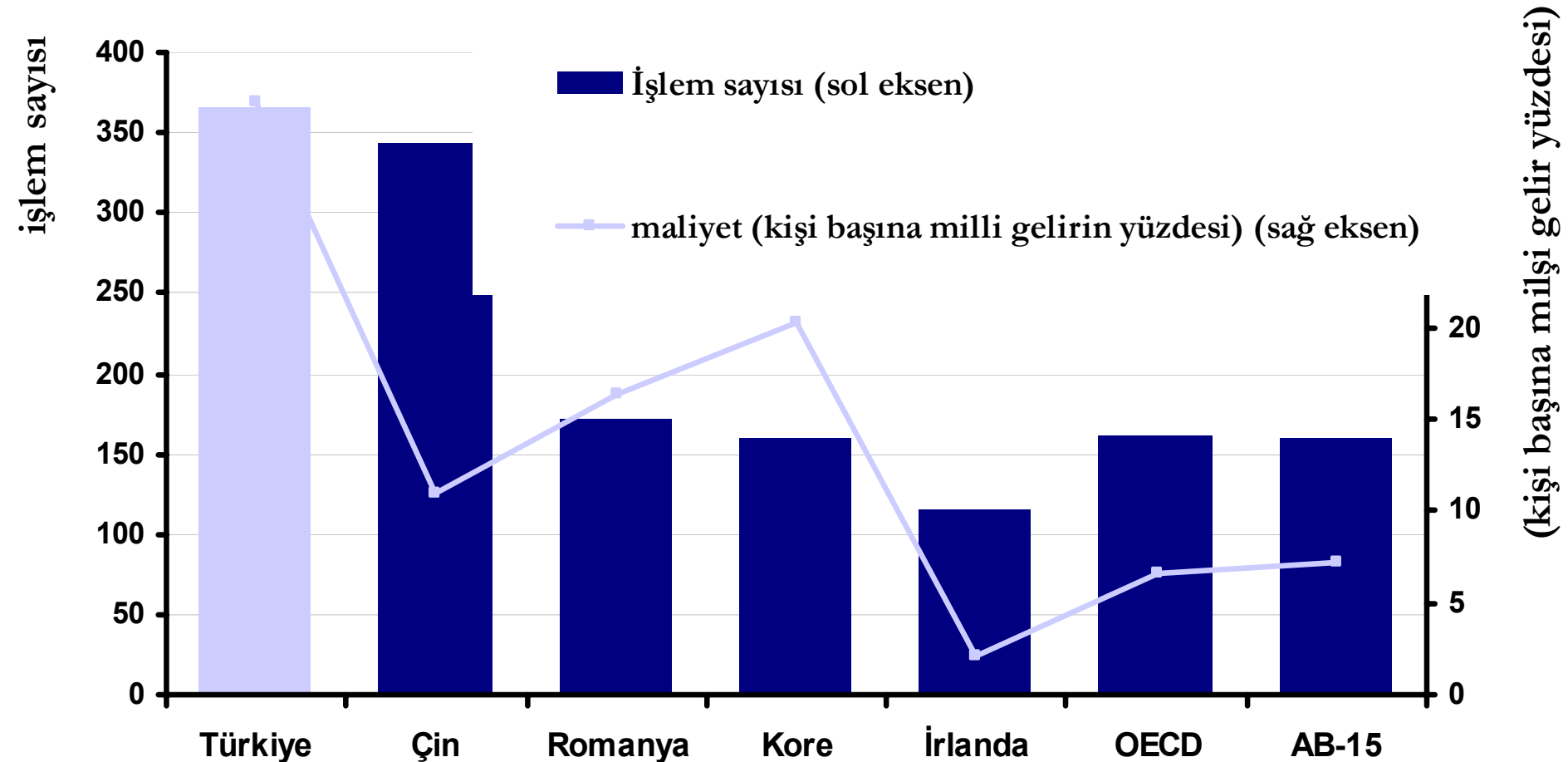
	Şirket açmak		İflas nedeniyle şirket kapatmak	
--	--------------	--	---------------------------------	--

	Zaman (gün)	Maliyet	Zaman (yıl)	Kurtarılan değer
Türkiye	9	28	5,9	7.2
En iyi ülke	2 (Avustralya)	0 (Danimarka)	0,4 (İrlanda)	92.6 (Japonya)
AB'de en iyi ülke	5 (Danimarka)	0 (Danimarka)	0,4 (İrlanda)	91 (Norveç)
Bulgaristan	32	10	3.3	33.5
Çin	48	14	2.4	31.5
Hırvatistan	49	13	3.1	28.4
İspanya	47	17	1	77.8
Polonya	31	22	1.4	64
Portekiz	54	13	2	74.7
Romanya	11	5	2.6	17.5
Slovakya	25	5	4.8	38.6
Tayland	33	6	2.7	43.9

Mikro engeller de var... (4)

Yapı ruhsatları

Toplam istihdam içinde üniversite mezunlarının payı (%)

	Kadın	Erkek	45-64 yaş
■ Meksika	6.7	10.4	20.8
■ Türkiye	3.9	8.1	18.1
■ Çek C.	5.2	7.8	41.2
■ Polonya	10.0	8.2	32.6
■ Macaristan	9.7	9.1	40.7
■ Slovakya	7.0	7.2	36.6
■ İrlanda	14.4	14.8	23.8
■ AB 15	10.8	13.0	33.4
■ Almanya	9.4	15.2	42.2
■ ABD	18.8	19.4	40.7
■ Japonya	16.5	24.0	30.6
■ Kore	10.7	20.9	15.4

Kaynak: OECD Fen, Teknoloji ve Sanayi Skor Tabelası, 2005

Teknolojik gelişme göstergeleri (% , 2003)

	Patent sayısı		ARGE'de çalışanlar	
	OECD'de pay	Büyüme	İstihdamda pay	Büyüme hızı
■ Türkiye	0.01	38.7	1.1	6.1
■ Meksika	0.02	10.2	0.6	3.0
■ Çek C.	0.03	2.6	3.2	3.6
■ Polonya	0.01	-2.9	4.5	1.9
■ Macaristan	0.06	2.4	3.9	4.7
■ Slovakya	0.01	21.2	4.7	-0.6
■ İrlanda	0.15	10.6	5.3	5.0
■ AB 25	34.17	6.0	5.8	3.9
■ Almanya	15.48	7.3	6.9	1.7
■ ABD	34.14	4.9		
■ Kore	1.04	18.4	6.8	1.6
■ Japonya	24.36	2.8	10.4	3.2

ARGE harcamaları (% , 2003)

	Milli gelire oran	OECD'nin ARGE harcamalarına oran
■ Türkiye	0.7	0.5
■ Meksika	0.4	0.6
■ Çek C.	1.3	0.3
■ Polonya	0.6	0.4
■ Macaristan	1.0	0.2
■ Slovakya	0.6	0.1
■ İrlanda	1.1	0.2
■ AB 25	1.9	30.8
■ Almanya	2.6	8.3
■ ABD	2.6	42.1
■ Kore	2.6	3.6
■ Japonya	3.2	16.8

Gerekli politika tepkisi (1)

- Siyasi gerginlik çıkarma, varsa azalt
- Bağımsız kurumlara özen göster
- Makro disiplini sürdür
- Bilançolardaki kırılğanlıkları azaltıcı denetim ve gözetim yap

Gerekli politika tepkisi (2)

- Giriş- çıkış engellerini azalt
  - Yerel yönetimlerin idari izinleri,
  - OSB'lerin tek durak ofis haline gelmeleri
  - İmarlı arsa üretiminin artırılması,
  - Şirket tasfiyelerinin kolaylaştırılması

Gerekli politika tepkisi (3)

- Kayıt dışı ile mücadele
  - Vergi reformu
  - Mevzuat değişikliği
  - İşi değil işçiyi koruyan sistem

Gerekli politika tepkisi (4)

■ Finansa erişim

- Kredi garanti sistemlerinin geliştirilmesi
- Şirket birleştirmelerinin kolaylaştırılması (TTK)
- Yargı sürecinin kısaltılması

Gerekli politika tepkisi (5)

- Teknolojik ilerleme ve yenilik
  - Projeye göre teşvik,
  - Sektörel araştırma enstitülerinin teşviği
  - Teknoparklarda öğretim üyelerine verilen hakların yaygınlaştırılması
  - Tübitak ve benzeri kurumlar için etki analizi

Gerekli politika tepkisi (6)

■ Girdi maliyetleri

- Internet erişimindeki vergilerin sıfırlanması
- Elektrik, Telekom ve ulaştırma sektörlerinde serbestleşme,
- Mali disiplinin kalitesinin artırılması,

Gerekli politika tepkisi (7)

- Rekabet gücü gündemi
  - İleri teknoloji getirecek yatırımlara pozitif ayrımcılık,
  - Özel-kamu sektörü malumat akışkanlığı,
  - Sanayi envanteri

Senaryo I

■ En olumlu senaryo:

- Makro disiplin sürüyor.
- Siyasi gerginlik çıkarılmıyor.
- Mikro reformlar takvimiyle açıklanıyor.
- AB süreci kesilmiyor.

Senaryo I

■ Sonuç:

- Sürdürülebilir büyüme hızı artar (%6-%8).
- Türkiye'nin borcu azalır.
- Enflasyon düşmeye devam eder.
- Kişi başına gelir düzeyi yükselmeye devam eder.
- Kriz sözcüğü geride kalır.

Senaryo II

- Öteleme senaryosu:
  - Makro disiplin sürüyor.
  - Mikro reformlar takvimiyle açıklanıyor.
  - AB süreci kesilmiyor.
  - 2007'de siyasi gerginlik var.

Senaryo II

■ Sonuç:

- 2007'de piyasada dalgalanmalar olabilir.
- Faiz ve kur artabilir.
- Bu dalgalanmalar çabuk atlatılır.
- 2007 enflasyonu hedeften sapabilir.
- 2008'den itibaren bir önceki senaryoya benzer gelişmeler olur.

Senaryo III

- Durumu idare etme senaryosu:
  - Makro disiplin sürüyor.
  - AB süreci kesilmiyor.
  - 2007'de beklenen siyasi gerginlik gerçekleşiyor.
  - Mikro reform yok.

Senaryo III

■ Sonuç

- 2007'de çalkantı artar.
- Kur ve faiz yükselir, 2007'de kalıcılık emaresi gösterir.
- 2007: Büyüme hızı düşer, cari açık düşer.
- 2008'den itibaren bugünlerde yaşadıklarımızı yaşarız.
- Potansiyel büyüme hızımız yeteri kadar artmaz. AB'ye yakınsama süresi uzar.

Senaryo IV

■ Kötü senaryo

- Makro disiplin sürüyor.
- AB süreci kesintiye uğruyor.
- Siyasi gerginlik var 2007'de.
- Mikro reform yok.

Senaryo IV

■ Sonuç:

- Kur ve faiz artar. Uzun bir süre yüksek düzeyde kalır.
- Enflasyon düşmez.
- Potansiyel büyüme hızı düşük düzeyde kalır (%4-%5).
- İşsizlik düşmez.
- AB'ye yakınsama bir başka bahara kalır.